

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ UZUN TEZ

“BİR TIRPAN BİN YAZGI”

Rehber Öğretmen : Arzu Ünal
Öğrencinin Adı : Seray
Öğrencinin Soyadı : Aykent
No : D1129-0099
Sözcük Sayısı : 3852

ARAŞTIRMA SORUSU: FAKİR BAYKURT'UN "TIRPAN" ADLI YAPITINDA ÖZİRDEDE
DIŞINDA YAPILAN EVLİLİKLERİN NEDEN VE SONUÇLARI NELERDİR?

ABSTRACT:

Bu çalışmada Fakir Baykurt'un "Tırpan" adlı yapıtında özirade dışında yapılan evlilikler neden ve sonuçlarıyla birlikte incelenecektir. Çalışmanın giriş bölümünde toplumdaki evlilik anlayışı, erkeklerin her alanda egemen oluşu ve "yazgı" inancı ele alınacaktır. Toplumda hakim olan "feodal yapı"nın ve "ağalık" düzeninin kadınların yazgısına, baskılanmışlığına ve yok sayılmasına etkilerinden söz edilecektir. Ayrıca özirade dışında gerçekleştirilen evliliklerde "yazgı"nın birlik ve beraberlik sağlandığı zaman yıkılabileceği de anlatılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın gelişme bölümünde özirade dışında yapılan evliliklerin yapıtta hangi açılardan ele alındığı detaylı bir şekilde incelenecektir. Erkeğin ekonomik üstünlüğü, kuma sorunu, kadının siz sahibi olamaması, toplum baskısı, toplumu şekillendiren inanışlar, dayanışma ve yazgıya başkaldırma gücü sorunsalları gelişme bölümünde açıklanacaktır. Sonuç bölümünde ise, kızların yazgısının değişmesinin onların bireysel mücadelesi ile gerçekleşeceği tezi, gelişme bölümünde ele alınan fikirler doğrultusunda yorumlanacaktır ve tez kanıtlanarak çalışmaya son verilecektir.

(128 sözcük)

İÇİNDEKİLER

SAYFA

1. Giriş	1
2. Öz İrade Dışında Yapılan Evliliklerin Farklı Açılardan İncelenmesi	
2.1. Erkeğin Ekonomik Üstünlüğü.....	3
2.2. Kuma Sorunu.....	4
2.3. Kadının Söz Sahibi Olamaması.....	6
2.4. Toplum Baskısı.....	7
2.5. Toplum Şekillendiren İnanışlar.....	8
2.6. Dayanışma ve Yazgıya Başkaldırma Gücü.....	10
3. Sonuç	13
4. Kaynakça	15

BİR TIRPAN BİN YAZGI

ARAŞTIRMA SORUSU: Fakir Baykurt'un "Tırpan" adlı yapıtında özirade dışında yapılan evliliklerin neden ve sonuçları nelerdir?

1. GİRİŞ:

Toplumda benimsenen sistem, toplumu sadece ekonomik ve siyasi açıdan etkilemez; sosyal ve kültürel yaşamda da benimsenen sistemin etkilerini görmek mümkündür. Fakir Baykurt'un "Tırpan" adlı yapıtında Anadolu'da hakim olan feodal düzenin özirade dışında evliliklere sebep olması sorunsalı neden ve sonuçları ile ele alınmaktadır. Feodal sistem beraberinde "ağalık" sıfatını ortaya çıkararak erkeklerin sahip olduğu toprak, para gibi zenginlik ölçütlerinin yanı sıra üstünlük, ayrıcalık, güç gibi özelliklere de sahip olmasına sebep olmaktadır. Yapıtta evlilik, para ve erkeğin isteğinin esas alınmasıyla oluşmaktadır. Aradaki yaş farkı, anlaşıp anlaşamama, uyumlu olup olmama, sevip sevmeme gibi sağlıklı bir evlilik için önemli olan noktalar göz önünde bulundurulmaksızın evlilikler sadece erkeklerin isteklerine bırakılmaktadır. Kadının toplumda hiçbir değerinin olmaması beraberinde evlilik gibi önemli bir konuda fikrini söyleyememesine, isteğini dile getirememesine sebep olmaktadır. Küçük yaşta kız çocukları, babaları kimi uygun görürse satılırcasına evliliğe mecbur bırakılmaktadır. Para her şeyi satın alabildiği gibi küçük kızları, parlak gelecekleri de satın alarak özirade dışı evliliklere sebep olmaktadır. Bu çarpık düzen kızların "yazgı"sı olarak nitelendirilmektedir ve Gökçimen kızlarının kaderi değişmez olarak görülmektedir. Her kızın sonunun "istenmeyen evlilik"le noktalanacağına inanılmaktadır. "*Bir insanın alınına yazılan gelir. Yazılan ise asla değişmez Havana! Dürü'nün de öyle! Ne yazıldıysa alınına, o gelir başına! Boşuna çabalama!*" (Baykurt, 59)

Anadolu kadını, toplumda bir değere sahip değildir. Yaşları kaç olursa olsun; ister genç kız, ister yetişkin bir kadın olsun söz söyleme hakkı yoktur. Babaları, eşleri onlar adına istedikleri kararları alabilmekte, istediklerini yapabilmektedir. Söz konusu ortamda evlilikleriyle ilgili kararları da küçük kızlar yerine babaları almaktadır. Yapıtta yan figürlerden biri olan Cemal şu sözleriyle duruma açıklık getirmektedir: "*Ama bir kızın alınip verilmesi önce babasından sorulur. Babanın evet dediği yere ne kızı hayır diyebilir, ne de anası! Toprağımızın göreneği budur; dikkat edelim! İçimize naylon adetler sokmayalım!*" (Baykurt, 16)

Ekonomik güç, feodal yapılanmada sahip olunması gereken en önemli özelliklerinden biridir. Ekonomik güç ayrıcalıklı olmak, her istediğini elde etmek, her dediğini kabul ettirebilmek olarak algılanmaktadır. Parası olanın el üstünde tutulması, bu kişilerin her türlü isteklerinin yerine getirilmesine sebep olmaktadır. **Para öyle bir güçtür ki parası olana kız vermek onur kaynağı olarak görülmektedir.** "Parayı kuşağına doldurup gelen, istenen altınları da takınca, beğendiği kızı ata bindirip götürmüş, gel demiş imama, kıydırmış bir nikah, ondan sonra istediği kadar çalıştırmış, istediği kadar çocuk doğurtmuş." (Baykurt, 1) tümcesi bu düşüncüyü kanıtlar niteliktedir. Kabak Musdu Ağa yapıtta parası olan, varlıklı biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dürü ile evlenmek istemekte ve ekonomik gücünü evliliğe giden yolda lehine kullanmaktadır. Paranın gücü karşısında kimsenin direnç gösteremeyeceğine inanmaktadır. "Kabak Musdu Ağa'mın kolunu tutacak kimse yok bu dağlarda düzlerde! Parası malı da çok, hamdolsun!" (Baykurt, 59)

Bu çalışmada "yazgı" olarak adlandırılan ve öyle olduğuna inanılan evliliklerin birlik beraberlik sağlandığı zaman yok edilebileceği anlatılmaktadır. Bilge bir kişinin yardımıyla, tüm mağdur ve olası mağdur kadınlar güç birliği oluşturduğu zaman başarılmayacak hiçbir şey yoktur. Bilge kişinin mağdurlara verdiği cesaret ve güç ile direnişin sağlanabileceği görülmektedir. Uluguş figürü, genç kızları birlik olarak mücadele etmeye teşvik eden bilge kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapıtta, hiçbir şeyin bir genç kızın yaşamından daha değerli olmadığına dikkat çekilmektedir. "Yazgı"yı yok etmek adına atılan her adımın sonraki kuşaklara örnek oluşturarak temiz yüreklerin her zaman mutlu ve huzurlu bir şekilde hayat bulmasını sağladığı görülmektedir. **Düzene karşı gelinmediği sürece nice Dürüler Musdulara satılacak; nice temiz gelecek, kirli düşüncelerin esiri olacaktır. Belki de bir genç kızın gözyaşı bir toplumun felaketi olacaktır ve bu felaketten kurtuluşun tek yolu birlik ve beraberlik sağlanarak direnmeyle mümkün olacaktır.**

2. ÖZİRDE DIŞINDA YAPILAN EVLİLİKLERİN FARKLI AÇILARDAN İNCELENMESİ:

2.1. Erkeğin Ekonomik Üstünlüğü

Zenginlik, eğitimsiz bireylerde kendilerine her konuda özgürlük tanımalarına sebep olmaktadır. Zenginliğin güç olarak algılandığı bir toplumda, parası olanın her istediğini yapma hakkı hatta kanunlara karşı gelme hakkı bile varken parası olmayanın itaat edip söyleneni yapmaktan başka çaresi yoktur. Anadolu köylerinde ekonomik güç erkeğin elindedir ve bu, ataerkil toplum yapısının oluşmasındaki en büyük etkidir. Anadolu köylerinde zenginliklerinin ölçütü olarak algıladıkları "Ağa" sıfatından yararlanan bireyler, kendilerinde her zaman her istediklerine sahip olma hakkını bulmaktadırlar. İstedikleri kimi zaman mal mülk sahibi olmak iken kimi zaman da beğendikleri, hoşlandıkları kadınlara veya küçük kızlara, onların birer insan olduklarını unutturmasına, sahip olmaktır. Bir nesneye sahip olur gibi bir insana, bir genç kıza, sahip olma isteği bu erkeklerin insani duygulardan yoksun olduğuna işarettir.

Yapıtta uzam olarak Ankara'ya bağlı Gökçimen Köyü seçilmiştir. Bu köy Ankara'ya çok yakın, Kızılca kazasına bağlı bir köydür. Köyde yaşayan insanlar eğitimsiz kişilerdir ve geçimlerini küçük tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlerden sağlamaktadırlar. Kazandıkları ile zar zor geçinebilen bu insanlar için para en önemli güç göstergesidir. Kabak Musdu Ağa elli yaşındadır ve evli, çocuk, torun sahibi bir ağadır. Diğer köylülerden farklı olarak sahip olduğu geniş toprakların yanı sıra sebze, hayvan ve besin ürünü ticaretiyle uğraşp cumhurbaşkanı, kaymakam, vali gibi mevki sahibi kişilere ürünler sattığı için de zengindir. Aynı zamanda ihtiyaç sahibi kişilere verdiği faizli paralar ile de zenginliğine zenginlik katmaktadır. Bununla birlikte diğer köylüler tarafından zenginliği kabul edilen, saygı duyulan, güçlü olduğu bilinen biridir. Yapıtta nüfuzu yalnızca köyle sınırlı kalmayan Kabak Musdu, Ankara'da da yaptığı ticaret sayesinde de kendisine sahip çıkan ona destek olabilecek çevreye sahiptir. Parasının gücünden faydalanarak ne isterse onu yapma hakkını kendinde bulmaktadır. Siyasetin içinde olan kişilerin aracılığıyla kanunlar önünde kendisini üstün tutabilme ve çıkarları doğrultusunda elinden geleni yapabilme hakkına sahiptir. Ekonomik gücünü, siyasi ve yasal güce çevirerek özgürlüğüne özgürlük katmıştır. Para, tüm hakları elde edebilme gücünü de satın almaktadır. Tüm bu özelliklerinden dolayı, Kabak Musdu yapıtta feodal düzenin temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapıtta ekonomik üstünlüğe sahip olan erkeklerin her istediklerini yapabildikleri gibi istedikleri kadınlara hatta henüz daha çok küçük olan, gelişimlerini tamamlamamış kızlara bile sahip olabildiği görülmektedir. Bu durum Kabak Musdu'nun on dört yaşındaki odak figür Dürü'yle evlenmek istemesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Dürü, Gökçimen'in güzellikleriyle ünlü diğer kızları gibi pembe yanaklı, "göküş" yeşil gözlü kızlarından biridir. Henüz beşinci sınıfı yeni bitirip on dördüne basmış olan Dürü'ye elli yaşında, yaşlı, kaba, çirkin ve "şiş göbek" Kabak Musdu talip olmaktadır. Kabak Musdu, Kamile adında bir kadınla imam nikahıyla evlidir. **Toplumda henüz resmi nikah benimsenmemiştir ve evlilikler kadınların istekleri göz ardı edilerek, sadece erkeklerin kararları esas alınarak yapılmaktadır.** Yaşı geçmiş ve imam nikahlı da olsa kadınlara karşı ilgisinden hiçbir şey eksilmemiştir. Parasının her şeyi satın alabildiği gibi Dürü'ye de sahip olabileceğini düşünen Kabak Musdu, Kamile'nin varlığını hiçe sayarak Dürü'yü elde etmek için elinden geleni yapmaktadır. Hiçbir yönden Dürü'ye uygun olmadığını anlayamayan Kabak Musdu, aralarındaki yaş farkını ve Dürü'nün henüz küçük bir kız olduğunu görmezden gelmektedir. Musdu'nun karısı Kamile, artık yaşlanmıştır ve Musdu'ya göre Kamile'yle işi bitmiştir ancak Dürü tam istediği, hayal ettiği bir kızdır. Zaten her türlü hakka sahip olan zengin erkekler söz konusu evlilik olunca yine üstünlerdir. Ekonomik üstünlüklerini kadın-erkek ilişkilerinde de faydalanmaktadırlar. *"Toprağımızda parayı veren düdüğü çalıyor çok şükür; kanyı kızı tespih gibi diziıyor."*(Baykurt, 4)

2.2. Kuma Sorunu

Evlilik kurumu, gelişmemiş yerlerde ne yazık ki resmiyet kazanamamıştır. Yapıtta, Gökçimen Köyü'nde evlilik denilince "imam nikahı" anlaşılmaktadır. Erkekler istedikleriyle imam nikahı ile evlenip, evlendikleri yaşlanınca yerine yeni kadınla yine imam nikahı ile evlenebilmektedirler. Bu durumda sadece kadına saygısızlık ve kadını değersizleştirme yoktur, aynı zamanda evlilik gibi toplumun en önemli sorunlarından birinde yozlaşma ve çarpıklaşma da vardır. Evlilik gibi önemli bir sorunda erkekler ön plana çıkmakta ve kadınlar önemsizleştirilmektedir. İki kişinin ortak fikir ve duyguları doğrultusunda oluşması gereken evlilik kurumu erkeklerin sınırsız gücüne bırakılmaktadır. Erkekler, paranın her alanda olduğu gibi toplumun en küçük yapı birimi olan aile kurumunda da etkili olmasına, belirleyici role sahip olmasına sebep olmaktadır. Böyle sürüp gelen bir gelenek, zengin erkeğin birden fazla kadınla evlenebilmesine izin verirken bir yandan

da toplumda evlilik kurumunun yozlaşmasına ortam hazırlamaktadır. *"Parayı kuşağına doldurup gelen, istenen altınları da takınca, beğendiği kızı ata bindirip götürmüş, gel demiş imama, kıydırmış bir nikah, ondan sonra da istediği kadar çalıştırmış, istediği kadar çocuk doğurtmuştur. Yıllar geçip Gökçimenli kız kocayınca, onu bir köşeye itmiş, belki onun kazancıyla, Gökçimen'e varıp bir kız daha almıştır."* (Baykurt,1)

Yapıtta Kabak Musdu da parası olduğu, geçimini sağlayabildiği sürece birden fazla kadınla sefa sürmesinin en doğal hakkı olduğunu düşünmektedir. *"İsterse beş kızı birden alabilir şehirden."* (Baykurt,27) Kadınlara olan düşkünlüğünü hiçbir zaman inkar etmemekte ve çok eşliliği savunmaktadır. *"İnsan bu güzel dünyayı bir iki kariyla geçirecek değil ya! Variyeti, dirayeti hem de şansı olan herkes bakmalı ötekilerin de tadın; ne sakıncası var?"* (Baykurt, 4) Cahil olduğu için çok eşliliği, kadınlara ilgisini din büyüklerinin davranışlarını ve sözlerini çarpıtarak kendince mantıklı hale getirmektedir. Böylece cahil halkın gözünde yaptıklarından dolayı kendini küçük düşürmek yerine dini bir araç olarak kullanarak insanları aldatıp kendini haklı çıkarmaktadır. *"Kelamıkadim'in, Cenabıallah'ın, büyük peygamberlerin, eşkiyakların hem de hocaların dediği, yaptığı bu değil m? Nafakasını sağlayabildikten sonra, al alabildiğin, sev sevebildiğin kadar! Evet, yenilerini sevmekle, eskilerini de sefil ettiğimiz yok çok şükür!..."* (Baykurt, 4)

Kadınlar, erkekler tarafından değersizleştirilmelerine rağmen hiçbir tepki vermemekte ve durumlarını kabullenmektedirler. Cinli Kamile **"kuma sorunu"**na boyun eğen kadın olarak yapıtta karşımıza çıkmaktadır. Kabak Musdu'nun çocuk yaştaki Dürü'yü kuma olarak getirmek istemesine sesini çıkarmamaktadır. Hiçbir şekilde Kabak Musdu'ya karşı gelemeyen, haklarını savunamayan Cinli Kamile, yine ona boyun eğmektedir. **Yapıtta Cinli Kamile figürü ile aslında erkeklere boyun eğen tüm kadınlara gönderme yapılmaktadır.** Yapıtın bu bölümünde tıpkı Cinli Kamile gibi erkeğin karşısında güçlü bir duruş sergileyemeyen, erkeklerin her istediğini sorgulamaksızın yerine getiren kadınlara eleştiri vardır. Cinli Kamile'nin, Musdu'nun kendisinin üstüne kuma getirmesine sessiz kalışının yanı sıra Dürü'yü evliliğe ikna etmeye çalıştığı da görülmektedir. Bu durumda o kadar sessiz ve güçsüz kalmaktadır ki düğün hazırlıklarına bile yardımcı olmayı kabul etmektedir. Tüm bunlar göz önünde tutulduğu zaman kadının erkeğe boyun eğmeye devam ettiği sürece kullanılan, ezilen ve sessiz kalan taraf olacağı anlatılmaktadır.

2.3. Kadının Söz Sahibi Olamaması

Ataerkil toplum yapısının hakim olduğu Gökçimen Köyü'nde kadınlar söz söyleme hakkına sahip değildir. Kadının toplumda yeri yoktur; erkek ne derse, ne isterse o olur. Toplum tarafından kadınlardan beklenen çocuklara bakmak ve ev ile ilgilenmektir. Bu işler karşı gelemeyecekleri, koşulsuz yerine getirilmesi gereken görevler gibi kadınların üzerine yapışmıştır. Durum böyle olunca kadının kocasına akıl vermesi, fikrini söylemesi veya herhangi bir konuda itiraz etmesi kabul edilemezdir. Kadınların çevrelerinde olanlara seslerini çıkaramadıkları gibi erkeklerin onlara danışmadan kendi hayatlarıyla ilgili kararlar almaları kaçınılmazdır. Edilgen konumuna düşen kadınlar erkeğin otoritesi altında ezilerek sağlam bir duruş sergileyememekte ve birey olarak toplumda kendilerini var edememektedirler.

Tırpanda da Kabak Musdu'yla evlenmesi konusunda Dürü'nün fikrinin alınmaması kadının sessiz kalmaya zorlanmasının en belirgin örneğidir. Dürü henüz küçük bir kızdır ve Kabak Musdu ile evlenmek istememektedir ancak kimse onun bu düşüncesini dikkate almamaktadır. "Babası ne derse o olur." düşüncesinin hakim olduğu bir ortamda kız çocuğunun fikrinin alınması beklenemez. *"Ama bir kızın alınıp verilmesi önce babasından sorulur."* (Baykurt, 16) Dürü'nün babası Velikul bu evliliği onayladığı sürece Dürü söz söyleme, itiraz etme hakkına sahip değildir, bu nedenle yapıtın bazı bölümlerinde babasının ona karşı gelmek isteyen kızına şiddet uyguladığı bile görülmektedir. *"Ağlayan kızını, omuzlarından basıp oturttu. 'Bir kızı babası nere keserse, kanı oraya akar diyorum size! Eski köye yeni adetler mi çıkaracaksınız analı kızılı ulan?'"* (Baykurt, 80)

Yapıtta diğer bir kadın figür olarak karşımıza çıkan Dürü'nün annesi Havana da sessizleştirilmeye çalışılan figürlerdendir. Kızının Kabak Musdu ile evlendirilmesine şiddetle karşı çıkan ve bunu hiçbir zaman söylemekten çekinmeyen Havana da tıpkı kızı gibi kocası Velikul'un şiddetine maruz kalmaktadır. Yapıtta alışılmışın dışında bir erkeğe, kocasına, boyun eğmeyen; sesini duyurmaya çalışan kadın figür olarak yer alan Havana, kadının erkeğe itaat etmemesi konusunda yapıtta etkili bir tutum sergilemektedir. Kızının hiç dengi olmayan Kabak Musdu ile evlenmemesi için elinden geleni yapmaktır; başta kocası Velikul olmak üzere kendisini bu evliliğe ikna etmeye çalışanlara karşı hiçbir zaman boyun eğmeyerek sesini duyurmaya çalışmaktadır. *"Şiş göbek Musdu benim kızımın emsalı değil! Elli yaşındaki adama on üç yaşındaki kız verilir mi?"* (Baykurt, 59)

2.4. Toplum Baskısı

Kırsal kesimde güçlü olanın güçsüz olanı kendi içinde öğütmeye çalıştığı görülmektedir. Geçmişten beri güçlü olanın yanında yer almaya çalışan, onun gücünden faydalanmaya çalışan kişilerin kendi kişiliklerinden feragat ederek benliklerini kaybettikleri görülmektedir. Göz boyayarak haksız yere kazanç sağlamak artık bu kişilerin tek amacı haline gelmektedir ve istedikleri kazançları elde etmek adına güçlü olanın her istediklerini yerine getirmeyi kendilerine görev bilmektedirler.

Yapıtta Şakir Hafız, İt Omar ve Eski Muhtar Cemal figürleri çıkarları için haksız da olsa güçlünün yanında olmayı tercih eden kişilerdir. Bu kişiler para elde etmek ve kendi çıkarlarını gerçekleştirmek uğruna her türlü yalana ve oyuna başvurmaktadırlar. Kabak Musdu köyün ağasıdır. Bu kişiler Kabak Musdu'nun gözüne girip onun isminden, parasından ve imkanlarından faydalanmak için Velikul'u kızının evliliği konusunda arabuluculuk görevini üstlenmektedirler. Velikul'u ikna etmek yolunda her yola başvurmaktadırlar. En başında kızını Kabak Mustu'ya vermek istemeyen Velikul'un ikna olmasında en etkili neden bu kişilerin ikna çabalarıdır. Velikul, kendi halinde bir kişidir ve başkalarının etkisi altında kalmaya müsait, zayıf bir karaktere sahiptir. Bu yönüyle çok kolay bir şekilde bu üç figürün ikna çabalarını karşılıksız bırakmamaktadır. Karısı Havana her ne kadar kızını Kasbak Musdu'ya vermek istemese de ve bunu her fırsatta Velikul'a söylese de İt Omar, Şakir Hafız ve Eski Muhtar Cemal'in baskılarına dayanmamaktadır. Velikul ve ailesi köydeki diğer insanlar gibi geçimlerini zar zor sağlayabilen, fazladan kazançları olmayan, çok çalışıp az kazanan ailelerdendir. Durum böyle olunca İt Omar ve arkadaşları Velikul'u bu evliliğe ikna etmek için "para"yı en büyük koz olarak kullanmaktadır. Dürü'yü maddeleştirerek, bir mala paha biçercesine bu evliliği bir alışveriş şeklinde yorumlamaktadırlar.

"Bissürü de mülkü var. Ortağa verip ektiriyor. Söğütleri, kavakları fazladan! Para küpü herif' Yarın sade sana değil, hepimize faydalı olur. Böyle bir adam senin kızına müşteri olmuş, sen düşünüyorsun! Aklına yanayım! Boş ver; kaldır kafanı şöyle! Kaldır, yüzümüze bak! Haydi hayırlı olsun! Hayırlı işlerin çok olsun!..."
(Baykurt, 26)

Yapıtta Havana'nın da Velikul gibi başkaları tarafından baskı altında tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Cemal'in ve Şakir Hafız'ın karıları başta olmak üzere köydeki diğer kadınlar da Havana'yı kocalarının istekleri doğrultusunda ikna etmeye çalışmaktadırlar. Kocalarının sözlerini emir kabul eden bu kadınlar, çıkarları uğruna masum bir kızın hayatıyla ilgili yanlış kararlar verildiğinin bilincinde değillerdir. Kabak Musdu'yu varlıklı ve nüfuz sahibi olmasından dolayı yücelterek evliliğe geçerlilik fikri katmaya çalışmaktadırlar ancak Havana kocasının aksine toplumun baskısına boyun eğmemekte ve tavrını şu şekilde ortaya koymaktadır: " *'Bohça mohça açayım demeyin Güssün!'* dedi Havana. *'Biz kız verici değiliz Kabak Musdu'ya! Bizim kızımızın emsalı değil o!'* "(Baykurt,79) Ezen-ezilen ilişkisinin ve haksızın yanındaki yandaşların etkili olduğu bir düzende Havana'nın, Velikul'un başaramadığı şeyi- fikirlerinin arkasında durabilmeyi- başardığı görülmektedir. Kadının toplumda ezilen olarak yer almasına rağmen Havana'nın baskılar karşısında kızının hakkını savunabilmesi, hiç kimseden çekinmeden savunduğu fikirlerin arkasında durabilmesi; kadının isterse her türlü baskıya göğüs gerebileceğini göstermektedir.

2.5. Toplumu Şekillendiren İnanışlar

Gökçimen Köyü'nde geçmişten beri süregelen inanışlar vardır. Yazgıcı anlayışın hakim olduğu Gökçimen Köyü'nün inanışlarına göre, Gökçimen'in güzel kızlarının yazgıları onlar dünyaya gelmeden önce yazılmıştır. En başından bu yana kızların yazgıları hep aynıdır. Parası olan erkekler genç ve güzel Gökçimen kızlarını beğenir; bir malı satın alırcasına o kızlara sahip olur. Hiçbir şeyin para karşısında direnme gücü olmadığı gibi söz konusu evlilik olunca yine para üstün gelmektedir. Kız babalarının bu durum karşısında elleri kolları bağlıdır çünkü hem kızlarının geleceğini hem de kendi geleceklerini hesaba kattıkları zaman kendilerini güvenceye aldıklarını düşünmektedirler. Kızlar parası olana verilir ve istemedikleri evliliklere mecbur bırakılırlar. Kızların babaları yaşlarındaki adamlarla sırf paraları var diye evlendirilmesi "yazgı"larında vardır ve bu yazgıyı değiştirmenin mümkün olamadığı düşünülmektedir.

"Alinyazıları önceden yazılmış. Hele kız çocuklarınıninki, ana rahmine düşmeden hazırlanır konurmuş dünyanın kapısına. Yazmış bir kere yazan! Değiştirmenin oluru var mı? Böyle şeyler biraz da cahillikten ileri gelir. Köy yerinde okumuş

avrat nerde? Değil köy yerinde, şehir yerinde bile binde bir. Onların da bize faydası yok! Avrat kısmı anlamaz işin derinini. Tavşan kovalar gibi, şuraya dediler mi, koşar oraya. Oraya değil buraya desinler bu kez de buraya koşar! Avratların yazgısı budur..." (Baykurt, 143)

Henüz çocuk denecek yaştaki kızlar "toprak ağaları"na satılmaktadır ve kızların istekleri göz önüne alınmadan yaşına, kişiliğine veya sağlık durumuna bakılmaksızın zengin ağaların hizmetine sunulmaktadır. Onca zaman "yazgı"larına boyun eğen genç kızlar hiçbir mücadele girişiminde bulunmadıkları gibi pes ederek, hayatlarını değersizmişçesine harcayarak intiharı tek kaçış yolu olarak kabul etmektedirler. Birçok kızın yazgısı istemedikleri kocalar ile yazılıdır. Kimileri yazgılarına razı olup, bu evliliklere razı olurken kimileri de yazgılarını değiştirme gücünü kendilerinde bulamayarak çareyi kendilerini asmakta bulmaktadır. "*Sen birincisi değilsin bu hallere düşenlerin! İyi bil bunu! Kendini asmaya kalkanların da ilki olmayacaksınız! Çok akılsız kız kendine kıydı bu çevrede; haberin olsun, iyi bil!*" (Baykurt, 134) Hatça, Ümmühan gibi kızların intihar hikayelerinin anlatılmasıyla "yazgı"ların hep aynı olduğu, o kızların da kendi zamanlarının Kabak Musdu'larına satıldığı anlatılmaktadır. "*Sanki bir alinyazısıdır bu. Değişmez!*" (Baykurt, 2) Yapıtta Dürü'nün başından geçenler anlatılırken geriye dönüş tekniğinden yararlanılarak tüm bunların çarpık düzeni yansıttığı görülmektedir.

"O günden bugüne kaç kancık biliyorum, Haçça gibi astı kendini istemediği birine verildiği için! Haçça'dan önce de kaç kancık astı kendini aynı sebepten!... Varsıllar tınmaz kızların kendini asmasına. Kendini asanlara deli derler. 'Başına bir kuş kondu, kadrini bilmedi!' der, gülerler. 'Allah böyle yazmış!' der, ağlarlar. 'Varayım da rahat edeyim demedi!' derler. 'Emsalım değil diye burun kıvrırma gı! Emsalın değilse, beş altı yıl geçin, bul çaresini, esmalın olan birine var!...' derler. Ama hiçbiri dönüp esmalıyla evlenemez sonunda..." (Baykurt, 136)

Söz konusu evlilik olunca Gökçimen Köyü yine farklı bir anlayışa sahiptir. Evliliğin maddesel değerlerle eş değere sahip olduğu bir toplumda sağlıklı aile yapılarından söz etmek mümkün

değildir. Ergenlik çağına giren kız çocuklarına daha çocukluklarını tam anlamıyla tamamlamamış evlilik çağı gelmiş kızlar olarak bakılmaktadır. Kendilerini henüz tanıyamadan, hayata dair hiçbir deneyimleri ve fikirleri olmayan kızlar babaları yaşlarındaki adamlarla evlenmeye zorlanırlar. *"Zaten ne demişler, kız evladı on üçüne basınca ya erdedir ya evde...Eveet!..."* (Baykurt, 14) Para, evlilikleri de satın almaktadır. Kızını varlıklı adamlara vermenin akıllılık olarak görüldüğü bir ortamda evliliklerin sevgi ve saygı temellerine göre olduğundan söz etmek mümkün değildir. Bu sebeplerden dolayı Havana ve Velikul'un çevresindekiler, Dürü'nün Kabak Musdu ile evlenmesi gerektiğini savunmaktadır ve bu fikri Havana ve Velikul'a benimsetmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Her ne kadar Kabak Musdu, Dürü'nün dengi olmasa da çevrelerindeki kişiler, Dürü'nün evlenmesi için Kabak Musdu'nun varlığını başlı başına en önemli sebep olarak görmektedirler.

"Emsalı değil ne demek gıı? Kimin kime emsal olduğunu bilse bilse Cenabıallah bilir! Hemi de elli yaşında deyip karalama elin adamını! Karı kazancı yerinde ya, sen ona bak! Erkeğin yaşlısı olmaz! Erkeğin çirkini olmaz! Karı kazancı yerindeyse, tamamdır! Kabak Musdu Ağa'mın kolunu tutacak kimse yok bu dağlarda düzlerde! Parası malı da çok, hamdolsun!..." (Baykurt, 59)

2.6. Dayanışma ve Yazgıya Başkaldırma Gücü

Yapıtta genç kızların yazgılarına boyun eğmelerinden ve hayatlarına son vermelerinden bahsedilmektedir. **Dürü'nün ana figür olarak karşımıza çıkmasının sebebi değişmeyen "yazgı"ları değiştirmek adına ilk adımı atan kız olmasıdır. Kabullenilen, boyun eğilip hiçbir direniş gösterilmeyen bu kaderi, ilk kez Dürü yıkıp atmaya adanmış eyleme geçmektedir. Dürü bu direnme gücünü yapıtta bilgelik yönüyle ön plana çıkan Uluguş'tan almaktadır. Uluguş yaşlı kadın bir figür olarak yapıtta yer alsa da onu diğer kişilerden ayıran zekası, farkındalığı, bilge yönü ve mücadeleciliği ile kurguda önemli bir yere sahiptir.** Cahil insanlarla dolu bir köyde ihtiyarlığından dolayı artık alay konusu olsa da doğru ile yanlış, haklı ile haksız, iyi ile kötüyü ayırt edebilme bilincine sahiptir. Her ne kadar köylüler tarafından ciddiye alınmayıp bunadığı varsayılsa da verdiği doğru

kararlar, geçmişi eksiksiz hatırlama yetisi, karşılaşılan olaylara yönelik kurduğu planlar ve bu planları uygulatabilme becerisi düşünüldüğü zaman, aslında zihninin ne kadar canlı olduğunu anlamak mümkündür.

Kabak Musdu'nun Dürü'yü kafasına koyup onu elde etmek için çaba harcadığı ilk günden beri Uluguş Dürü'nün yardımına koşan kişidir. Dürü'nün kızların "yazgı"sını değiştirmeye yönelik eylemlerinin geri planında aslında Uluguş'un mücadelecı tavrı vardır. Dürü'ye ilk günden beri destek olmakta, varlığını hissettirerek ona güç vermektedir. Dürü henüz gelişme çağında bir kız olduğu için üzüntüleri başta gelmek üzere tüm duygularını en yoğun yaşadığı dönemindedir. Kabak Musdu'yla ilgili evlilik düşünceleri aklına geldiği anlarda çaresizliğe kapılarak her şeyden vazgeçmeyi düşünmektedir. Bu anlarda Uluguş ona bir anne edasıyla yol gösteren, onu dinleten tek kişidir. Gençlik bir kızın parası dışında hiçbir insani özelliğe sahip olmayan yaşlı Kabak Musdu'ya yem olmasına göz yummamaktadır. Dürü geçmişteki diğer kızlar gibi hayatından vazgeçmişken Uluguş, onun yardımına koşarak bir genç kızın daha hiç uğruna kendisine zarar vermesine engel olan kişidir. Dürü, yaşlılarının sokaklarda oyun oynayıp eğlendiği zamanları Kabak Musdu'yla evlenmekten korkarak endişe dolu bir şekilde geçirmek zorundadır. Uluguş bu genç kızın kurtarabilmek için elinden geleni yaparak ne kadar fedakar olduğunu göstermektedir. Uluguş "yazgı"nın değiştirilmesinin kızlarında elinde olduğuna inanarak, ayrıca Dürü ve arkadaşlarını da bu fikre inandırarak mücadele için ilk adımlara teşvik sağlamaktadır. Kurtuluşun birlik olmakla sağlanabileceğine inandığı için tüm kızları birlik olmaya çağırılmaktadır. Bu özelliğinden dolayı Uluguş'u toplu direnişe önder olarak nitelendirmek mümkündür. Dürü'nün arkadaşları da Uluguş çevresinde toplanarak belki günün birinde yazgılarında olan, kendi başlarına gelecek olan bu talihsizliğe bir "Dur!" demek adına seferber olmaktadır. Geçmişte diğer kızların, bugün Dürü'nün başına gelenin yarına onların başına gelmeyeceğinin garantisi yokken bir olup el ele verip bu "değişmez yazgı"yı değiştirmek adına bilge Uluguş'la beraber Dürü'ye yardım etmeye çalışmaktadırlar. Belki de ilk kez mücadele edebilmenin, bir şeyleri değiştirebilmenin verdiği güçle kendilerine inanmışlar ve alışlagelmışin aksine kadının kararlı olup mücadele ederse her şeyi başarabileceğini ispatlamaya çalışmaktadırlar. Yapıtta yıllarca süren feodal yapı içinde kadının sindirilmişliğine, susturulmuşluğuna ve kullanılmışlığına son vermek adına Dürü'nün bu çarpık düzenin sindiremediği ilk kız olması için Uluguş öderliğinde diğer tüm kızların mücadelesi görülmektedir.

“Tırpan” yapıtta yazgının değiştirilmesini ve birlik olunduğu zaman başarıya ulaşılabileceğini gösteren kararlılığın başarıyı getireceğini sembolize eden bir araçtır. Uluguş’un yapıtta sıkça kayıp tırpanını aradığını dile getirmesini dava yolunda elde edilen başarıya yönelik ipucu izlek olarak nitelendirmek mümkündür. Tırpan, yapıtta haksızlıkları ve değiştirilmesi gereken düzenle birlikte kızların “yazgı”sını biçmek için kullanılan alet olarak karşımıza çıkmaktadır. Dürü, bu tırpanla yalnızca Kabak Musdu’yu öldürmemiştir, Kabak Musdu’nun ölümünün herkese ders olmasını sağlayarak geçmişten beri devam eden “yazgı”yı öldürmüş ve böylece kendisinden sonraki tüm genç kızlara aydınlık bir gelecek armağan etmiştir.

3. **SONUÇ:**

Çalışmam boyunca Fakir Baykurt'un "Tırpan" adlı yapıtında özirade dışında yapılan evliliklerin hangi açılardan ele alındığına açıklık getirmeye çalıştım. Bu sorunsalı erkeğin ekonomik üstünlüğü, kuma sorunu, kadının söz sahibi olamaması, toplum baskısı, geçmişten gelen inanışlar, dayanışma ve yazgıya başkaldırma gücü başlıkları altında inceledim. Çalışmamda kızların "kader"i olarak benimsenen düzenin alt yapısını oluşturan etkenleri saptamaya çalışarak bu geleneğe son vermenin imkansız olmadığını göstermeye çalıştım. **"Tırpan" erkeğin egemen olduğu toplumda kadınların düzene karşı gelişlerini ele alan bir yapıttır. Hayatları ve kaderleri ile ilgili kararları erkeklerin almasına yönelik bir direniş, karşı çıkıştır. Kadının nesneden özneye geçişinin temellerinin atıldığı bir kurgudur.**

Kadın, ne yazık ki tarih boyunca ezilen kesimi oluşturmaktadır. Erkek, yüzyıllardır üstünlüğünü kabul ettirmekte ve egemenliğini sağlamaktadır. Erkeğin, ekonomik gücü kendi elinde tutması bu durumun en büyük nedenlerinden biridir. Yapıtta Kabak Musdu'nun istediğine sahip olabilmesi koşullar göz önünde bulundurulduğunda doğal karşılanabilir çünkü öyle bir düzen oluşmuştur ki parası olan her şeye sahip olabilmektedir. Sahip olduğu zenginlik kendisine öyle bir özgüven vermiştir ki talip olduğu Dürü'nün kendisi için genç olduğunu anlayamadığı gibi henüz küçük bir kız olmasına bile aldırış etmemektedir. **Tek istediği onu kuma olarak almak, ona sahip olmaktır.** Hayatta, Kabak Musdu gibi varlıklı ve nüfuz sahibi kimselerin çevresinde sırf onların gücünden faydalanmak için bu kişilere yaklaşanların var olduğu görülmektedir. Yapıtta bu kişileri İt Omar, Şakir Hafız ve Eski Muhtar Celal figürleri temsil etmektedir. **Her alanda olduğu gibi bu kişilerin bir genç kızın geleceği ile ilgili bir sorunda bile çıkarları için sahtekarlığa başvurduğu görülmektedir. Toplumda değerler o kadar yozlaşmıştır ki bir genç kızın hayatı ile ilgili konularda o genç kız dışında herkes yorum yapabilme hakkına sahipken kızın elinden gelen tek şey onun yerine verilen kararlar doğrultusunda yaşamaktır.** Özirade dışında yapılan evliliklerin bir diğer nedeni de geçmişten beri devam eden "kader" anlayışıdır. Toplumda, kızların aynı kaderi paylaştığı düşüncesi egemendir. Kadın kaderine boyun eğmekten kendi gücünün farkına varamamaktadır.

Yapıtta da olduğu gibi var olan feodal düzeni değiştirmek düzen içinde yok edilmeye çalışılan kadınların birlik ve beraberlik içinde eyleme geçmeleriyle mümkündür. Kimi zaman bu birlik ve beraberliğin sağlanmasında bazı kişilerin öncü olup bilinçlenmeyi sağlaması gerekmekte ve

SERAY AYKENT
D1129-0099

Uluğuş gibi lider ruhlu, toplumu olumlu yönde şekillendiren, pratik zekasıyla çözüm üreten kadınlara gereksinim vardır. **Toplumda her zaman Uluğuşlara ihtiyaç vardır çünkü bir Uluğuş yüzlerce belki de binlerce Dürü'nün umut ışığı, kurtuluş kaynağı olabilir.**

4. Kaynakça:

Baykurt, Fakir. Tırpan. İstanbul: Literatür Yayınları,2010